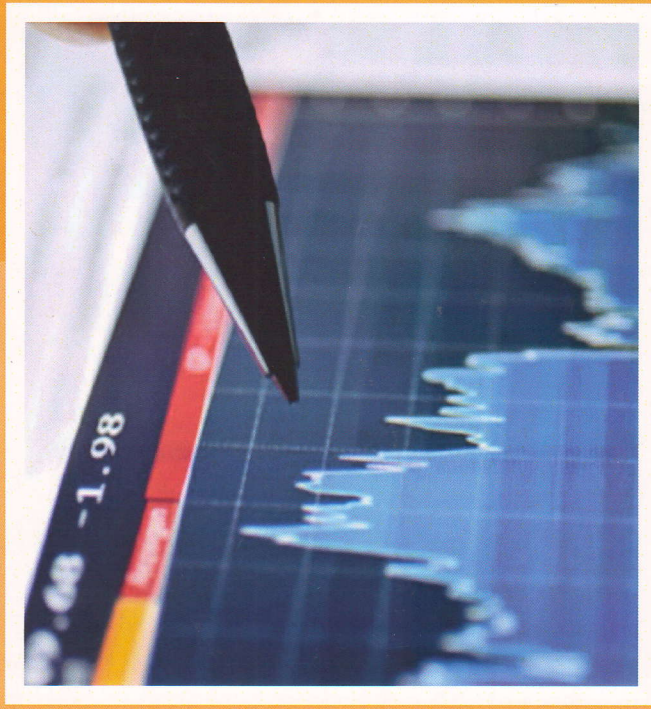

Г. Б. МӘДИЕВА
С. Б. БЕКТЕМІРОВА
Ж. Ж. КҮЗЕМБЕКОВА

**ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ
ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ
КОМПЬЮТЕРЛІК
ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

Оқу құралы

Алматы 2014

ӨЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Г. Б. Мәдиева, С. Б. Бектемірова, Ж. Ж. Күзембекова

ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Оқу құралы

Алматы
«Қазақ университеті»
2014

ӘОЖ 80/81 (075)
КБЖ 81.2я7

М 13

Бастаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультетінің
Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі
шешімімен ұсынылған

Пікір жазғандар:

филология ғылымдарының докторы **Б.Қ. Мұрзалина**
филология ғылымдарының кандидаты **Ж.М. Уматова**

Мәдиева Г.Б. және т.б.

М 13 Лингвистикалық зерттеулердегі компьютерлік техно-
логиялар: оқу құралы / Г.Б. Мәдиева, С.Б. Бектемірова,
Ж.Ж. Күзембекова. – Алматы: Қазақ университеті, 2014.
– 119 б.

ISBN 978-601-04-0917-0

Оқу құралында лингвистикалық зерттеулердегі компьютерлік техно-
логиялардың негізгі түсініктемесі, ақпараттық технологияның лингвистикада-
ғы қолданылу аясы, сонымен қатар компьютерлік лингвистиканың қолдан-
балы салалары және т.б. мағлұматтар беріледі.

Оқу құралы дәріс мәтіндері, семинар тапсырмалары, негізгі, қосымша
әдебиеттер тізімінен және аралық бақылау бойынша тест тапсырмаларынан
тұрады. Кітап соңында компьютерлік лингвистика ғылымы бойынша жарық
көрген әдебиеттер көрсеткіші берілген.

Оқу құралы ғылыми жұртшылыққа, филологтарға, жалпы жоғары оқу
орындарында білім алатын барша студенттерге, магистранттарға, PhD док-
торанттар мен ізденуші ғалымдарға, т.б. арналады.

ӘОЖ 80/81(075)
КБЖ 81.2я7

© Г. Мәдиева, С. Бектемірова, Ж. Күзембекова, 2014
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2014

ISBN 978-601-04-0917-0

КІРІСПЕ

Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, болашақ маман даярлауда олардың біліктілігін дамытуға мүмкіндік жасау. Осындай күрделі міндеттерді шешуде ЖОО-да студенттерді жаңа инновациялық технологиялардың көмегімен оқытудың алатын орны ерекше. Инновациялық білім беру құралдарына: *аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт* және тағы басқалары жағады. Сондықтан да қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда.

Қазіргі заманға сай қоғамды ақпараттандыруда оқытушылардың біліктілігі, ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдануы – негізгі міндеттердің бірі. Осы тұрғыдан келгенде бүгінгі таңда ақпараттық технология кез келген мамандандырылған қызмет аясының, соның ішінде лингвистиканың да бөлінбес бөлігіне айналды. Бұған дейін лингвистикалық зерттеулерде, ау-дармада және тіл үйретуде компьютерлер мен оларға сәйкес бағ-дарламаларды қолдану аса қажет болмағанымен, қазіргі уақытта студент кездерінен бастап, болашақ шетел тілдері оқытушылары, аудармашылар және лингвист-зерттеушілер өздерінің мамандан-дырылған қызмет аясында ақпараттық технологияларды қолдану құзырлылықтарын арттыруда.

Лингвистикадағы ақпараттық технологиялардың мүмкіндік-тері филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультетінде лингвистика, шетел филологиясы, қазақ филологиясы мамандық-тары бойынша мамандандырылған студенттерге арналады. Атал-мыш оқу құралы «Лингвистикалық зерттеулердегі компьютерлік технологиялар» пәнінің жұмыс бағдарламасына сәйкес жаса-

МАЗМҰНЫ

Кіріспе 3

I модуль.

ТІЛ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАРЫ 5

1-дәріс. Тіл және тіл білімі 5

2-дәріс. Ақпарат. Ақпараттық технологиялар 13

3-дәріс. Лингвистикадағы ақпараттық технологиялардың
аппараттық және бағдарламалық қамтамасыз етілуі 25

II модуль.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР:

ЛИНГВИСТИКАДА ҚОЛДАНЫЛУ АЯСЫ 29

4-дәріс. Дыбыстық сөйлеудің автоматты
анализі мен синтезі 29

5-дәріс. Мәтінді автоматты түрде тану 44

6-дәріс. Мәтінді автоматты түрде аннотациялау
және рефераттау 46

7-дәріс. Мәтіннің автоматты анализі мен синтезі 50

1-аралық бақылау бойынша тест тапсырмалары 57

III модуль.

КОМПЬЮТЕРЛІК ЛИНГВИСТИКА:

ҚОЛДАНАБАЛЫ САЛАЛАРЫ 65

8-9 дәріс. Машиналық аударма 65

10-11 дәріс. Компьютерлік лексикография 75

12-дәріс. Компьютерлік терминография 89

13-дәріс. Тілдерді компьютерлік оқыту 91

14-дәріс. Корпустық лингвистика 97

15-дәріс. Ақпараттық-іздеу жүйелері 102

2-аралық бақылау бойынша тест тапсырмалары 106

Әдебиеттер 113

Оқу басылымы

Мәдиева Гүлмира Баянжанқызы
Бектемірова Сәуле Бекмұхамедқызы
Күзембекова Жанна Жалайырқызы

ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Оқу құралы

Редакторы Г. Рустембекова
Компьютерде беттеген және
мұқабасын безендірген А. Қалиева
Мұқабаны безендіруде қолданылған сайт
<http://www.ostglobal.com/>.

ИБ № 7580.

Басуға 31.10.2014 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 7,25 б.т. Офсетті қағаз. Санлық басылыс. Тапсырыс №2199.
Таралымы 200 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.